

ВІСНИК

Вищої
кваліфікаційної
комісії суддів України

3

2015

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ КОМІСІЇ	1
ОФІЦІЙНО	
Звіт про діяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України	3
ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ	
Стандарти функціонування судової системи у рекомендаціях Ради Європи: поняття та класифікація. Поліна Казакевич	31
Кваліфікаційне оцінювання в контексті інституту дисциплінарної відповідальності судді: питання розмежування. Олена Овчаренко	38
Судові експертизи у цивільному та кримінальному судочинстві. Іван Баглай	45

Науково-практичний юридичний журнал
Видається із вересня 2011 року

Співзасновники:
Вища кваліфікаційна комісія суддів України,
Національний університет «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 20089-9889ПР

Рекомендовано до друку та
розповсюдження через мережу Інтернет
рішенням Вченої ради Національного
університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
(протокол № 3 від 22.11.2013)
Визнано Міністерством освіти і науки України
науковим фаховим виданням.
Наказ про включення до Переліку наукових
фахових видань України від 14.02.2014 № 153

Голова Редакційної колегії

Козьяков Сергій Юрійович

Редакційна колегія:

Прилипко С. М., Беляневич В. Е.,
Весельська Т. Ф., Гетьман А. П., Довгерт А. С.,
Заріцька А. О., Капліна О. В., Москвич Л. М.,
Кузнєцова Н. С., Муравйов В. І., Патрюк М. В.,
Сопільник Л. І., Карагусов Ф. С., Щотка С. О.,
Яроцький В. Л., Штаріне Л., Андріїв В. М.,
Іншин М. І.

Головний редактор

С. Ю. Козьяков

Коректор

О. С. Березовська

Відповідальність за достовірність фактів,
цитат, власних назв та інших відомостей
несуть автори публікацій.
Редакція може не поділяти точки зору автора.
У журналі зберігається правопис
законодавчих, нормативних актів, наказів,
методологічних розробок,
що надійшли до редакції.
Редакція залишає за собою право
на скорочення та редагування текстів.
Статті обов'язково проходять
відбір і рецензування.

Номер 3 (15) 2015 схвалено і рекомендовано
до друку рішенням редакційної колегії,
протокол №4 від 12.10.2015 р.
Підписано до друку 04.11.2015 р.
Формат 60x84 1/8
Папір крейдований
Наклад 330 примірників
Оригінал-макет затверджено
Вищою кваліфікаційною комісією
суддів України

Видавець ТОВ «Піраміда»

© Текст — Вища кваліфікаційна комісія
суддів України

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Механізаторів, 9.
www.vksu.gov.ua

Олена Овчаренко,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри організації
судових та правоохоронних
органів Національного
юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого,
національний експерт проекту
Ради Європи «Підтримка
реформи системи суддівської
відповідальності в Україні»

Кваліфікаційне оцінювання в контексті інституту дисциплінарної відповідальності судді: питання розмежування

УДК 347.962

У статті здійснено аналіз інституту оцінювання судді відповідно до міжнародних стандартів та вітчизняних історичних традицій. Обґрунтовано, що кваліфікаційне та регулярне оцінювання судді не спрямовано на пониження їх процесуальної незалежності, а виконує подвійну функцію: організаційного забезпечення кар'єрного зростання судді (тобто заохочення) і виявлення та усунення порушень суддею законодавства та трудової дисципліни (тобто попередження). Здійснено розмежування інститутів дисциплінарної відповідальності судді й кваліфікаційного оцінювання судді. Доведено, що розширення підстави дисциплінарної відповідальності судді у межах інституту його кваліфікаційного оцінювання є неприпустимим, адже це суперечить принципам верховенства права й правовій визначеності.

Ключові слова: кваліфікаційне оцінювання судді, регулярне оцінювання судді, дисциплінарна відпо-

відальність судді, суддівське досьє, незалежність судді, належна правова процедура.

Овчаренко Е. Н. Квалификационное оценивание в контексте института дисциплинарной ответственности судьи: вопросы разграничения

В статье осуществлен анализ института оценивания судьи в соответствии с международными стандартами и отечественной исторической традицией. Обосновано, что квалификационное и регулярное оценивание судьи не является умалением его процессуальной независимости, а выполняет двойную функцию: организационного обеспечения карьерного роста судьи (функция поощрения) и выявления и устранения нарушений судьями законодательства и трудовой дисциплины (функция предупреждения). Представлено разграничение институтов дисциплинарной ответственности судьи и квалификационного оценивания судьи. Обосновано, что расширение основания дисципли-

нарной ответственности судьи в рамках института его квалификационного оценивания является недопустимым, так как это противоречит принципам верховенства права и правовой определенности.

Ключевые слова: квалификационное оценивание судьи, регулярное оценивание судьи, дисциплинарная ответственность судьи, судебское досье, независимость судьи, надлежащая правовая процедура.

Ovcharenko O. M. Qualification Assessment of Judges and Disciplinary Liability of Judges: Aspects of Differentiation

The author analyzes basic notions of qualification assessment of judges in accordance with international standards and national historical tradition. It is proved

that the qualification and regular evaluation of judges does not infringe their independence, and plays dual function: organizational support of judicial career (function of encouragement), and identification and elimination of violations of law and labor discipline by judges (function of warning). An attempt of distinction of the institutes of disciplinary liability of judges and the qualification assessment of judges is presented. It is proved that the expansion of the basis of disciplinary responsibility of judges within the institution of their qualification assessment is unacceptable, since it is contrary to the principles of the rule of law and legal certainty.

Key words: qualification assessment of judges, regular assessment of judges, disciplinary responsibility of judges, judicial dossier, independence of judges, due process of law.

Актуальність теми дослідження. Ухвалення Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року [1] ознаменувало новий етап судової реформи й запровадило низку новацій щодо правового статусу суддів, їх відповідальності й кар'єрного зростання. Одним із етапів кар'єри судді загального суду стало кваліфікаційне й регулярне оцінювання органом дисциплінарної влади, яким виступає Вища кваліфікаційна комісія суддів України. У зв'язку з цим актуальними є наукові дослідження правової природи оцінювання судді, його ознак й відмежування від такого інституту як дисциплінарна відповідальність судді, з яким досить тісно пов'язане його оцінювання.

Дослідження теми у працях вітчизняних науковців. У вітчизняній науковій юридичній літературі не бракує досліджень, присвячених відповідальності суддів (Л. Є. Виноградова [2], С. В. Подкопаєв [2, с. 119-121], Р. О. Куйбіда [4]). Водночас інститут кваліфікаційного й регулярного оцінювання судді є новим й тому ще не отримав достатнього наукового обґрунтування.

Мета і завдання статті. Метою даної статті є всебічне співставлення інститутів кваліфікаційного оцінювання судді та його дисциплінарної відповідальності. Зокрема, слід здійснити аналіз підстав і наслідків цих двох інститутів, що дасть змогу виокремити критерії їх відмежування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (2010 року) скасував низку інститутів і положень, передбачених законодавством про статус суддів, серед яких – кваліфікаційні класи суддів і їх кваліфікаційна атестація [5]. Процедура кваліфікаційної атестації суддів визначалася гл. 13 Закону України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року [6], гл. VII Закону «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року [7] і Положенням про порядок кваліфіка-

ційної атестації суддів, затвердженим наказом ДСА від 4 серпня 2006 року № 80.

Згідно зі ст. 40 Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року залежно від посади, стажу, досвіду роботи й рівня професійних знань для суддів установлювалися шість кваліфікаційних класів: вищий, перший, другий, третій, четвертий і п'ятий. Судді, які мали кваліфікаційні класи, отримували доплати до посадових окладів у передбачених законодавством України розмірах [7]. За указом Президента України від 1 серпня 1999 року «Про розміри надбавок до посадових окладів суддів за кваліфікаційні класи» грошова надбавка суддям за відповідний кваліфікаційний клас становила 275–400 грн. І хоча розмір указаних надбавок був не досить значним, сам інститут кваліфікаційного класу відіграв роль морального стимулу для кар'єрного зростання судді. Система присвоєння кваліфікаційних класів була побудована так, що суддя місцевого суду після перебування у 5-му кваліфікаційному класі протягом трьох років міг отримати 4-й клас, ще через три роки – 3-й клас, через п'ять років – 2-й, а далі підвищення у кваліфікаційному класі було можливе лише при переведенні судді до суду вищого рівня.

Підкреслимо, що система кваліфікаційних класів (або звань), присвоєння яких залежать від досвіду роботи особи й рівня її кваліфікації або особистих досягнень, має місце в багатьох професіях, зокрема, в державних службовців, дипломатів, військових, медиків, прокурорів. Сутність кваліфікаційної атестації полягає в оцінці професійного рівня посадовців у визначенні ступеня їх придатності й підготовленості до виконуваної роботи, характеристик їх фахових знань і ділових якостей. Крім того, атестація спрямована на підтримання кваліфікації певної особи на належному рівні й виступає невід'ємним елементом професійної кар'єри.

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що подібні інститути кваліфікаційної атестації суддів з аналогічним призначенням існують у більшості країн СНД та деяких країнах ЄС. Так, досить цікавим є досвід Італії щодо професійного оцінювання роботи суддів. Раз у чотири роки суддя може пройти кваліфікаційну атестацію, від результатів якої залежить його подальша кар'єра. Усього в Італії існує сім рівнів атестації, і для кожного передбачено перелік посад, які може зайняти атестований суддя. Суддів перевіряють за такими критеріями, як компетентність, продуктивність, старанність і мотивація. Чіткі вимоги щодо оцінювання суддів за відповідними критеріями розробляє й затверджує Вища рада магістратури. Атестацію суддів здійснюють голови судів. Суддя, який проходить атестацію, вправі оскаржити її результати до регіональної судової ради або Вищої ради магістратури. Результат атестації може бути позитивним, неадекватним або негативним (англ. – positive, not positive або negative). Суддя, атестований позитивно, може бути підвищений у посаді. Суддя, атестований неадекватно, має бути переатестований через рік. Протягом цього року його заробітну плату не може бути підвищено. Атестований негативно суддя повинен пройти переатестацію через два роки, протягом яких його винагорода не підвищується, а Вища рада магістратури може направити такого суддю на курси підвищення кваліфікації або перевести його до іншого суду в цій же місцевості. Якщо через два роки суддя знов отримує негативну атестацію, його звільняють з посади. Рішення про звільнення судді з посади, ухвалені Вищою радою магістратури, може бути оскаржене до адміністративного суду [8, с. 372–373].

Варто зауважити, що звітування представників судової влади передбачено законодавством країн ЄС. Приміром, у Бельгії судді, призначені на посаду, мають пройти перевірку через рік після свого призначення, а після цього – один раз у три роки. Звітування не стосується змісту ухвалених суддями рішень, а лише організації їх діяльності. Результати такого оцінювання не можуть бути використані в дисциплінарному провадженні. Звіти в письмовій формі надаються до суду вищої інстанції, а їх зміст враховується при просуванні судді по службі [8, с. 337–338].

У Польщі повноваження щодо перевірки організації роботи судів покладені на Міністерство юстиції Республіки Польща відповідно до ст. 8 Закону «Про систему судів загальної юрисдикції». Воно ж здійснює адміністративний нагляд за судовою системою і має право: призначати і звільняти голів судів загальної юрисдикції за поданням органів суддівського самоврядування; контролювати ефективність їх роботи; ініціювати дисциплінарне про-

вадження щодо судді; призначати судових адміністраторів; виносити попередження судді, якщо виявлено неефективну організацію його роботи; встановлювати правила внутрішнього трудового розпорядку суду.

Міністерство юстиції Республіки Польща перевіряє організацію роботи судів і ведення ними статистичної звітності шляхом проведення регулярних перевірок, а також узагальнює скарги на суддів. Як правило, ці перевірки здійснюють спеціально призначені (делеговані) судді-інспектори. Предметом інспекції можуть бути як загальні показники роботи суду, так і робота окремих суддів. Особлива увага приділяється дотриманню строків розгляду справ, причинам скасування судових рішень, постановлених відповідним судом, вищими судовими органами, а також наявності скарг на дії суддів [8, с. 723].

У Висновку № 17 (2014) «Про оцінювання роботи судді, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади» від 23 жовтня 2014 року Консультативної ради європейських суддів узагальнено досвід країн ЄС щодо оцінювання суддів, основні положення якого можна звести до такого: (1) у більшості країн Європи існують формальні або неформальні системи оцінювання суддів; (2) визначення правових підстав і процедур оцінювання залежить від правової системи держави; (3) незадовільні результати оцінювання самі по собі не повинні (окрім виключних обставин) призвести до звільнення з посади. Це може відбутися лише в разі серйозного порушення дисциплінарних правил або кримінального законодавства, або якщо об'єктивний висновок, отриманий в результаті оцінювання, прямо підтверджує нездатність чи небажання судді виконувати свої суддівські обов'язки на мінімально прийнятному рівні; (4) оцінювання суддів має ґрунтуватися на об'єктивних критеріях. Такі критерії, головним чином, мають складатися з якісних показників, але також можуть включати в себе кількісні показники; (5) оцінювання судді має проводитись органами судової влади; оцінювань Міністерством юстиції або іншими органами ззовні слід уникати; (6) процедура оцінювання має проходити за належної процедури і ґрунтуватись на достовірних доказах; судді повинні мати можливість висловлювати свою думку стосовно процедури та попередніх результатів оцінювання й мати змогу оскаржити результати оцінювання.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції від 2 лютого 2015 року введено інститут кваліфікаційного та регулярного оцінювання суддів. Кваліфікаційне оцінювання проводиться ВККСУ щодо:

(а) суддів загальних судів після набуття чинності

Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року;

(б) щодо суддів, яких обирають безстроково;

(в) в порядку накладення дисциплінарного стягнення. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є: професійна компетентність (знання права, здатність проводити судові засідання та ухвалювати рішення), особиста компетентність (здатність виконувати обсяг роботи, самоорганізованість), соціальна компетентність (урівноваженість, стресостійкість, комунікативність) та здатність підвищувати свій фаховий рівень і здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня.

Оцінюючи підстави та процедуру кваліфікаційного оцінювання судді, не можна не провести прямих аналогій цієї процедури з інститутом дисциплінарної відповідальності судді.

По-перше, кваліфікаційне оцінювання може бути етапом дисциплінарного провадження щодо судді. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» однією із санкцій, передбачених в результаті дисциплінарного провадження, є тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді. Підставою для проведення кваліфікаційного оцінювання судді у такому разі є рішення ВККСУ про накладення на нього дисциплінарного стягнення.

По-друге, процедура проведення кваліфікаційного оцінювання судді має багато спільного із дисциплінарним провадженням та відповідає базовим критеріям належної правової процедури. Так, кваліфікаційне оцінювання здійснюється публічно, у присутності судді, який оцінюється. У розгляді питання про кваліфікаційне оцінювання судді можуть брати участь представники органу суддівського самоврядування. Комісія створює умови для присутності під час кваліфікаційного оцінювання будь-яких заінтересованих осіб (п. 13.1 Регламенту ВККСУ). Ця процедура відповідає вимозі незалежності, оскільки здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України – незалежним органом у системі судової влади, більшість зі складу якої складають судді. Кваліфікаційне оцінювання судді проводиться за принципом пропорційності, оскільки здійснюється прозоро на основі об'єктивних критеріїв, установлених Законом, з урахуванням заслуг, кваліфікації та сумлінності судді, його вміння та ефективності роботи, якісних і кількісних показ-

ників роботи судді (п. 13.4 Регламенту ВККСУ). Під час кваліфікаційного оцінювання ретельно вивчається зміст суддівського досьє. Стадійність процедури кваліфікаційного оцінювання проявляється у наявності таких його етапів: складення суддею іспиту (складається із анонімного письмового тестування та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня знань, практичних навичок та умінь у застосуванні закону, здатності здійснювати правосуддя у суді відповідної інстанції та спеціалізації), дослідження суддівського досьє, проведення співбесіди із суддею (ч. 1 ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Суддя, не згодний з рішенням ВККСУ щодо його кваліфікаційного оцінювання, може оскаржити це рішення в судовому порядку (ч. 2 ст. 86 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Рішення ВККСУ щодо кваліфікаційного оцінювання має бути вмотивованим; воно оголошується публічно, у присутності судді, який оцінюється, та будь-яких заінтересованих осіб.

Відмінність інститутів дисциплінарної відповідальності судді слід проводити насамперед за критерієм підстави та наслідків відповідних проваджень. Суттєвою ознакою інституту відповідальності судді є наявність нормативно встановленої підстави, яка не має зворотної дії. Нормативна підстава відповідальності – це вчинок (дія або бездіяльність), який через свою суспільну небезпеку визначається законодавцем протиправним й вимагає накладення санкцій. Санкції завжди передбачають негативні наслідки для судді, які можуть проявлятися як в організаційному, так і в матеріальному або особистісному аспектах. Кваліфікаційне оцінювання судді може мати негативні наслідки (звільнення судді з посади через порушення ним присяги за результатами первинного оцінювання або відмова в наданні рекомендації для обрання судді на посаду безстроково), однак вони не можуть наставати в результаті вчинення суддею протиправного діяння (дисциплінарного проступку), а виникають через нездатність судді здійснювати правосуддя у відповідному суді – тобто є проявом некомпетентності судді, його професійної непридатності. Отже, підставою кваліфікаційного оцінювання судді не є вчинення ним проступку, тобто заздалегідь (на момент його вчинення) встановленого законом протиправного вчинку.

Попри зовнішню схожість процедури кваліфікаційного оцінювання судді з дисциплінарним провадженням не варто здійснювати невиправдане розширення цього інституту. Так, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не визначає наслідків негативного кваліфікаційного оцінювання судді Комісією після проходження курсу з підвищення кваліфікації у Національній школі суддів України в порядку виконання дисциплінарного стягнення.

Відповідно до ст. 86 цього Закону ВККСУ на підставі вмотивованого висновку приймає рішення про підтвердження або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді. Відповідно до Перехідних положень Закону непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами повторного кваліфікаційного оцінювання (після негативного результату первинного кваліфікаційного оцінювання й проходження перепідготовки у Національній школі суддів) є підставою для висновку ВККСУ про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання про внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги. Фактично у такому разі йдеться про випадок відповідальності судді, яка настає за результатом процедури його кваліфікаційного оцінювання. Ця підстава звільнення судді передбачена законом, тому є легітимною з точки зору законодавчої техніки, однак спірною з точки зору принципу верховенства права, який вимагає чіткого розмежування підстави відповідальності судді: якщо є факт вчинення передбаченого законом проступку – це сфера дисциплінарного провадження, якщо такого факту немає – то не можуть наставати наслідки, які повинні бути результатом дисциплінарного провадження.

У Перехідних положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів» нічого не сказано про кваліфікаційне оцінювання судді в порядку дисциплінарного провадження. Логічно припустити, що в разі негативного кваліфікаційного оцінювання судді Комісією після проходження курсу з підвищення кваліфікації у Національній школі суддів України суддю слід звільнити. Але це має бути чітко прописано в Законі, оскільки ч. 2 ст. 97 Закону, яка надає тлумачення ознак порушення присяги, не передбачає такої ознаки, як непідтвердження суддею своєї кваліфікації за результатом кваліфікаційного оцінювання в порядку дисциплінарної відповідальності. Аналіз норм статті 93 Закону засвідчує, що дисциплінарну справу щодо судді може бути порушено лише і виключно за наявності підстав, встановлених частиною першою статті 92 Закону. Отже, *таке дисциплінарне стягнення, як звільнення до судді з підстав, не передбачених частиною першою статті 92 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».*

Водночас в редакції Регламенту ВККСУ від 8 липня 2015 року непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами кваліфікаційного оцінювання, у тому числі повторного, є підставою для висновку Комісії про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звіль-

нення судді з посади з підстав порушення присяги (п. 12.13) [9]. Отже, таке вирішення описаної вище проблеми є розширеним тлумаченням поняття «порушення присяги» судді й дозволяє ВККСУ (без відповідної вказівки у Законі) направляти рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання про звільнення судді з посади за порушення присяги в порядку виконання санкції, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Вважаємо, що розширення ознак порушення суддею присяги за чинним законодавством не належить до повноважень ВККСУ, а є прерогативою законодавця. Тому усі правові прогалини, пов'язані з порядком та підставами накладення дисциплінарних стягнень, мають вирішуватися виключно шляхом внесення змін до законодавства.

Спроба вирішення цієї проблеми зроблена членами Конституційної комісії, які розробили проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [10]. Відповідно до пункту 3 Розділу XV Перехідних положень проекту відповідність займаній посаді судді, якого було призначено або обрано на посаду до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання явної невідповідності судді займаній посаді за критеріями професіоналізму, етичності або доброчесності є підставою для звільнення такого судді з посади.

Оцінка судді, якого було призначено або обрано на посаду до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», також є випадком його відповідальності, оскільки за певних умов передбачає настання для нього негативних наслідків у вигляді звільнення судді з посади. Фактично суддя нестиме відповідальність за критеріями дотримання ним засад професіоналізму, етичності або доброчесності. Однак чинне законодавство у його буквальному тлумаченні не містить подібних підстав відповідальності судді. Такі критерії як професіоналізм, етичність або доброчесність потребують додаткового роз'яснення на рівні закону, оскільки у разі відсутності деталізації порушуватиметься принцип правової визначеності. Також детального нормативного врегулювання потребуватиме процедура оцінки судді, яка має відповідати стандартам належної правової процедури, розвиненим у практиці Європейського суду з прав людини (див. рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року) [11].

По-третє, у передбачених законодавством випадках (первинне оцінювання та обрання судді

безстроково) процедури кваліфікаційного та регулярного оцінювання суддів є важливим організаційно-правовим заходом запобігання суддівським правопорушенням, оскільки під час оцінювання орган дисциплінарної влади може виявити вже вчинені порушення або попередити вчинення нових, уживши заходи дисциплінарного впливу (в разі, коли ВККСУ не підтверджує здатність судді здійснювати правосуддя у відповідному суді або відмовляє в наданні йому рекомендації для безстрокового обрання).

Різновидом атестації є регулярне оцінювання судді, яке проводиться під час його підготовки для підтримання кваліфікації у Національній школі суддів України (яка проводиться щороку для суддів, призначених на посаду вперше та раз на три роки – для суддів, обраних безстроково). За результатами кожного тренінгу під час підготовки судді викладач (тренер) Національної школи суддів України заповнює щодо судді анкету оцінювання, що містить: (1) оцінку: а) оволодіння суддею знаннями, вміннями, навичками за результатами тренінгу; б) акуратності і своєчасності виконання

завдань; в) аналітичних здібностей, спроможності оцінювати інформацію; г) вміння взаємодіяти з колегами (спроможності вести переговори, працювати в команді, працювати під тиском тощо); г) комунікаційних навичок (складення документів, усного мовлення); д) сильних сторін судді; (2) рекомендації судді щодо напрямів самовдосконалення або проходження додаткового навчання.

Регулярне оцінювання також проводиться іншими суддями відповідного суду шляхом анкетування, самим суддею шляхом заповнення анкети самооцінки та громадськими об'єднаннями шляхом незалежного оцінювання роботи судді в судових засіданнях (ст. 87-89 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Усі анкети регулярного оцінювання заносяться до суддівського досьє й можуть враховуватися під час розгляду питання про обрання судді безстроково та проведення конкурсу на зайняття посади у відповідному суді. На нашу думку, у даному разі перевагу слід віддавати анкетам оцінювання, складеним викладачами Національної школи суддів України. Самооцінка судді, оцінка його колегами та

¹Суддівське досьє за п. 3 ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» має містити:

- 1) копії всіх заяв судді, пов'язані з його кар'єрою, та доданих до них документів;
- 2) копії всіх рішень, прийнятих щодо судді Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, Президентом України, Верховною Радою України;
- 3) інформацію про результати участі судді у конкурсах на зайняття посади судді;
- 4) інформацію про результати проходження в Національній школі суддів України спеціальної підготовки кандидата на посаду судді, підготовки судді упродовж перебування на посаді судді;
- 5) інформацію про результати кваліфікаційного оцінювання судді та регулярної оцінки судді упродовж перебування на посаді;
- 6) інформацію про здійснення викладацької діяльності в Національній школі суддів України;
- 7) інформацію про зайняття суддею адміністративних посад з копіями рішень про обрання на ці посади та звільнення з них;
- 8) інформацію про обрання судді до органів суддівського самоврядування, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції;
- 9) інформацію про ефективність здійснення судочинства суддею, а саме:
 - а) загальну кількість розглянутих справ;
 - б) кількість скасованих судових рішень та підстави їх скасування;
 - в) наявність та кількість рішень, що стали підставою для винесення рішень міжнародними судовими установами та іншими міжнародними організаціями, якими встановлено порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань;
 - г) кількість змінених судових рішень та підстави їх зміни;
 - г) дотримання строків розгляду справ;
 - д) середню тривалість виготовлення тексту вмотивованого рішення;
 - е) судове навантаження порівняно з іншими суддями у відповідному суді, регіоні з урахуванням інстанційності, спеціалізації суду та судді;
- 10) інформацію про дисциплінарну відповідальність судді, а саме:
 - а) кількість скарг на дії судді;
 - б) кількість дисциплінарних проваджень та їх результати;
- 11) дані щодо відповідності судді етичним та антикорупційним критеріям, а саме:
 - а) відповідність витрат і майна судді та членів його сім'ї, а також близьких осіб задекларованим доходам, у тому числі копії відповідних декларацій, поданих суддею відповідно до законодавства у сфері запобігання корупції;
 - б) інші дані щодо відповідності судді вимогам законодавства у сфері запобігання корупції;
 - в) дані щодо відповідності поведінки судді правилам суддівської етики.

громадськими активістами повинна мати допоміжне значення, адже тут можуть бути присутні елементи суб'єктивізму та упередженості.

Дуже важливим організаційно-правовим заходом запобігання суддівським правопорушенням є суддівське досьє, адже воно акумулює абсолютно всі дані про професійний розвиток судді, результати його роботи й копії усіх офіційних рішень, ухвалених уповноваженими особами упродовж усього періоду перебування на посаді. Передача цих даних із територіальних управлінь ДСА України до органу судової влади (ВККСУ), наділеного дисциплінарно-владними повноваженнями, дозволить відслідковувати діяльність кожного судді, вчасно виявляти недоліки в його роботі, які можуть бути підставами для відповідальності (зокрема, шляхом аналізу кількості скасованих або змінених судових рішень та підстави їх зміни або скасування, дотримання строків розгляду справ тощо)¹.

Фактично *через інститут суддівського досьє запроваджено ідеї піднаглядності судді органу дисциплінарної влади, забезпечення прозорості його діяльності та регулярного звітування судді*. Порядок і періодичність наповнення даних суддівського досьє визначатиме ВККСУ разом із Радою суддів України. Звітування в судах за чинним законодавством відбувається раз на півроку. З такою ж періодичністю слід оновлювати й персональне суддівське досьє. Відмінність полягатиме у тому, що апарати судів будуть складати не лише звітність щодо роботи судової установи, а й щодо окремого судді. ВККСУ мусить забезпечити належний вибірко-вий аналіз даних суддівського досьє з метою вчасного виявлення порушень законодавства. Така робота має покладатися на судових інспекторів та інших співробітників секретаріату ВККСУ.

Висновки. Інститут оцінювання судді відповідає міжнародним стандартам та вітчизняним історичним традиціям. Кваліфікаційне та регулярне оцінювання судді не спрямовано на приниження їх процесуальної незалежності, а виконує подвійну функцію: організаційного забезпечення кар'єрного зростання судді (тобто заохочення) і виявлення та усунення порушень суддею законодавства та трудової дисципліни (тобто попередження). Процедура проведення кваліфікаційного оцінювання судді має багато спільного із дисциплінарним провадженням та відповідає базовим критеріям належної правової процедури (незалежність, публічність, стадійність, пропорційність, вмотивованість рішення щодо кваліфікаційного оцінювання судді та оскарження його в судовому порядку). Розмежування інститутів кваліфікаційного оцінювання судді та його дисциплінарної відповідальності слід проводити за критеріями підстав й наслідків відповідних процедур: (а) підставою для відповідальності судді

є вчинення ним протиправного діяння (дисциплінарного проступку), а підставою для кваліфікаційного оцінювання судді – перевірка його здатності здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня або підтвердження професійного рівня судді для обрання його на посаду безстроково; (б) якщо є факт вчинення передбаченого законом проступку – це сфера дисциплінарного провадження, якщо такого факту немає – то не можуть наставати наслідки, які повинні бути результатом дисциплінарного провадження. Неприпустимим є розширення підстави дисциплінарної відповідальності у межах інституту кваліфікаційного оцінювання судді, адже це суперечить принципу верховенства права та його складової – правовій визначеності.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України № 192-VIII від 2 лютого 2015 року. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 17. – Ст. 447.
2. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.10 /Л. Є. Виноградова. – О., 2004. – 18 с.
3. Подкопаєв Д. В. Про підставу дисциплінарної відповідальності суддів / Д. В. Подкопаєв // Юрид. вісник. – 2005. – № 12. – С. 119-121.
4. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: моногр. / Р. О. Куйбіда. – К.: Атіка, 2004. – 288 с.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року, № 2453-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 55/1/. – Ст. 1900.
6. Про судоустрій України : Закон України від 07.02.2002 р. № 3018 III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 10. – Ст. 44.
7. Про статус суддів : Закон України від 15.12.1992 № 2862-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
8. Judicial Independence in Transition / Editor A. Seibert-Fohr ; L.D. Muller, D. Zimmermann, E.K. Schmidt, S. Klatt. – Springer, 2012. – 1382 p.
9. Регламент ВККСУ в редакції від 8 липня 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vkksu.gov.ua/ua/about/reglament-vkks-ukraini/>. – Заголовок з екрана.
10. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): проект Закону, розробленого Конституційною комісією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://constitution.gov.ua/news/tag/match/Robocha_grupa_z_piitan2_pravosudnya. – Заголовок з екрана.
11. Волков проти України [Електронний ресурс] : рішення Європ. суду з прав людини від 9 січня 2013 року. // Інформ. портал ХПГ. – Режим доступу: <http://khp.org/index.php?id=1359450183>. – Заголовок з екрана.